

Kronik: Du kan slå et folk ihjel bare ved at dræbe dets åndsliv (Kronik, trykt i Berlingske 11. maj 2023)

Forestil dig dette tankeeksperiment.

Du får udleveret et viskelæder og kan med det slette hele Danmarks historie og kulturelle arv - alle historiske bygninger, alle monumenter, alle vigtige personligheder, al litteraturen, al kunsten og hele den danske sangskat. Tilbage er et nøgent folk. Historieløse og kulturelt udslettet. Uden fælles identitet - hvori består så folket? Det spørgsmål er blevet gjort skræmmende aktuelt med Ruslands invasion af Ukraine. En krig, der ikke alene har ramt de mange tapre soldaters liv, lemmer og land. Den har også sigtekornet stift rettet mod det ukrainske folks kulturarv, identitet og sjæl.

Mange husker nok billederne af teatret i Mariupol, hvor kvinder og børn havde søgt tilflugt fra krigens rædsler - blot for at opleve Putins blodige bomberegner smadre igennem taget. Men teatret er langt fra det eneste eksempel. I krigens allerførste dage gik det ud over Ivankiv lokalhistoriske museum, og siden da er mere end 250 kulturelle steder enten helt eller delvist blevet ramt, melder UNESCO.

Flere internationale rapporter, blandt andet fra amerikanske PEN, har tydeligt vist, hvordan Putin bevidst går efter at plyndre museerne, smadre kulturarven, undertrykke sproget og forhindre fællesskabet fra alle de steder, hvor den slags normalt udspringer fra. Alt imens han på sociale medier spreder falske nyheder om, at Ukraine ikke er et rigtigt land, men derimod en kunstigt skabt nation uden historie eller sprog.

Vi har været naive I det lys har vi nok levet lidt i en naiv kulturpolitisk boble de seneste 25 år - og mange af os politikere er nok kommet til at se kulturlivet som lidt lyserød flødeskum på samfundskagen, i stedet for mørtlen, der binder hele vores fælles bygning sammen. Kulturpolitikken har været noget, vi politikere dryssede lidt med. Ikke noget vi for alvor tog alvorligt eller prioriterede.

Mens Islamisk Stat bombede Baal Shamin Templet i Syrien, blev der på Christiansborg ikke skruet op for kulturbudgetterne - tværtimod. Da russiske trolde og falske nyheder blandede sig i den amerikanske valghandling, affødte det herhjemme ikke en styrkelse af frie medier og public service - tværtimod. Og nu hvor Putins kampvogne og propagandamaskine har nået Ukraine, findes der danske politikere, som ønsker at diskutere nedlæggelse af kunstfonden og gøre op med det armslængdeprincip, der ellers blev opfundet som modtræk til Nazi-Tysklands og Sovjetunionens brug af kunst og kultur til politiske formål.

Jeg peger ikke på nogen. For jeg har nok også selv været en af dem, der tænkte, at kulturpenge var snolder til slut på måneden. Men tiden kalder i den grad på, at alle politikere vågner op af tornerosesøvn og får kulturpolitikken ud af »nice-to-have«- skuffen.

Som Liva Weel sang så enkelt og så smukt: »Den, som holder sjælen rank, kan aldrig blive træl. Ingen kan regere det, som vi bestemmer selv«. For mig indrammer dette præcis kulturens betydning - kulturen som selve symbolet på det at være et frit land. Hvor vi kan »bestemme selv«. Det må vi ikke tage for givet. For i Danmark har vi masser at beskytte og kæmpe for. Alle vores samlingspunkter på kryds og tværs. Alle vores ahaoplevelser i mødet med kunsten. Alt det, der gør os til os.

Netop det viser den første kulturpolitiske redegørelse i mere end 25 år, som jeg netop har afleveret til Folketinget. Vi er en nation af folk, der snører sportsskoene og stempler ind i idrætshallen. Faktisk har idrættens hovedorganisationer aldrig haft flere medlemmer end nu.

Vi samles om kulturen

Vi er et land, hvor naboer mødes på folkebibliotekerne, der i 2019 havde mere end 37 millioner fysiske besøg. Nogen kommer for bøger om sjældne hunderacer eller strikkeopskrifter, andre for fantasy-bøger eller forskningsartikler - men alle kommer derfra lidt tættere på fællesskabet.

Vi er flokdyr, der samles i teatret, til koncerter, på museerne, i kulturhusene, i gadeidrætten eller i de lokalhistoriske arkiver. Alt sammen steder, hvor vi danskere opsøger fællesskabet og er nysgerrige på fortolkningen af vores fælles liv og historie. Nogle er til ballet - andre til Keld og Hilda. Men grundlæggende er vi til fællesskabet.

Men selvom der er masser af positive nyheder i redegørelsen, er der også det modsatte, der burde give alle politikere panderynker: Der er for eksempel 30 procent af danskerne, der ikke - eller kun sjældent - benytter kulturtilbud som biblioteker, højskoler, museer, koncerter eller scenekunst.

Det er nedslående og kalder på politisk handling. Når redegørelsen debatteres i Folketinget 23. maj, håber jeg, vi politikere vil droppe skåltalerne og i stedet komme med konkrete bud på, hvordan vi får alle med i fællesskabet.

Det gælder særligt også børn og unge, som er den anden gruppe, jeg er bekymret for. Da jeg var barn, tonede Bamse og Kylling frem på skærmen klokken 18-nul-dut, og sad jeg ikke klar, så gik jeg glip af det, som alle mine klassekammerater på Birkerød skole sad og så præcis på samme tid. Bagefter? Ja, så var der ikke mere skærmtid den dag. I dag bruger 41 procent af børn og unge mellem 11 og 19 år mere end fire timer om dagen på skærme. Det er saftsuseme høje tal, uden vi kender effekten på lang sigt.

Her kan de chatte med den ai chatrobot, der allerede er rykket ind på Snapchat - helt uden at vi som samfund egentlig har diskuteret, om det er en god idé? Og når de ser andet indhold, præsenteres de med hjælp fra uigennemskuelige algoritmer for tusind forskellige ting i et individuelt tilrettelagt univers, hvor størstedelen af indholdet i øvrigt er skabt uden for Danmarks grænser.

Der er dædulse langt fra det fællesskab, vi voksne tager for givet, og til det liv, som vores børn og unge er på vej ind i. Ligesom vi voksne - og politikere - har meget lidt mulighed for at kontrollere, hvad der egentlig foregår derinde på de digitale platforme. For hvad er det lige for et fællesskab og med hvem? De spørgsmål tror jeg, vi sammen bliver nødt til at adressere de kommende år. For selvom dansk kulturliv grundlæggende står stærkt, aner vi ikke, hvordan verden ser ud om 30 år. Men vi har et ansvar for at sikre, at vi fortsætter og styrker vores fælles blik og perspektiv på hinanden og Danmark, ligesom kulturen kan være vores spejlbillede rettet mod udlandet.

Udgangspunkt for den fælles fortælling Vi har brug for kulturen som fundamentet for vores nationale fortælling - som både udgangspunktet og endemålet for demokrati, dannelse, tolerance, retsstat, ytringsfrihed, forenings- og forsamlingsfrihed, frisind og kritisk tænkning.

I et frit demokrati sker det ikke kun i nyhederne, som ni ud af ti danskere heldigvis stadig ser. Men i særdeleshed gennem kunstnernes blik og fortolkning af den virkelighed, vi er sammen om at skabe. På bibliotekerne, i musikken, på museerne, i litteraturen, i scenekunsten, filmkunsten osv.

Og nej. Kunst og kultur skal ikke dø og pine have en funktion. Det må også gerne bare være flot, sjovt eller hammer hyggeligt. Men selv i de tilfælde er kulturen med til at skabe den forbundethed, der måske aldrig nogensinde har været vigtigere end nu. Gennem fælles oplevelser og referencepunkter. Lad mig da her til slut bare citere fra endnu en sang (denne gang dog med lån fra den norske sangskat). Nordahl Grieg stillede det åbne spørgsmål: »Hvad skal jeg kæmpe med, hvad er mit våben?« Og han svarede selv: »Stands deres drift mod død, stands det med ånd -

krig er foragt for liv, fred er at skabe.« Vi kan næppe stoppe al ondskab. Men vi er verdensmestre i at skabe. Sammenhængskraft og fællesskab. Det skal vi fortsætte med at være